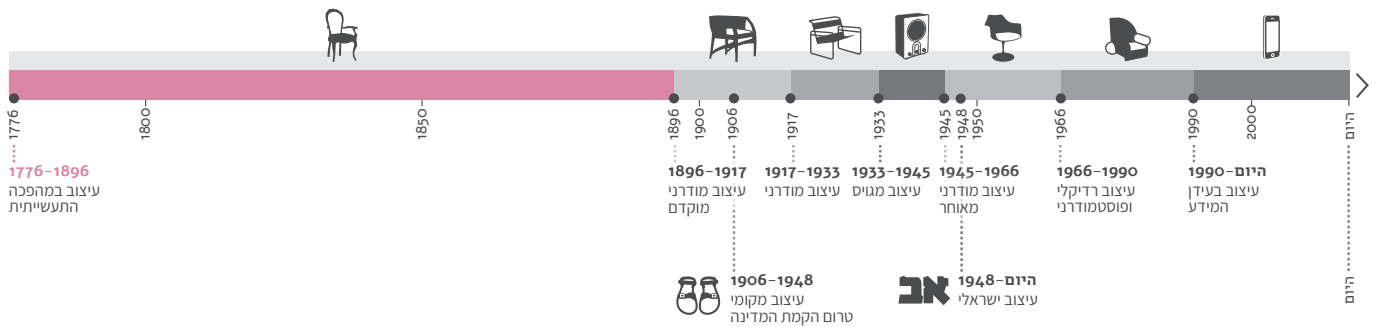

יצירות במקצוע מוביל אמנות שימושית חלק ג': היבטים בתולדות העיצוב

240 ש"ש | (כיתות י"א-י"ב)

חלק ג.2. העיצוב בתקופת המהפכה התעשייתית

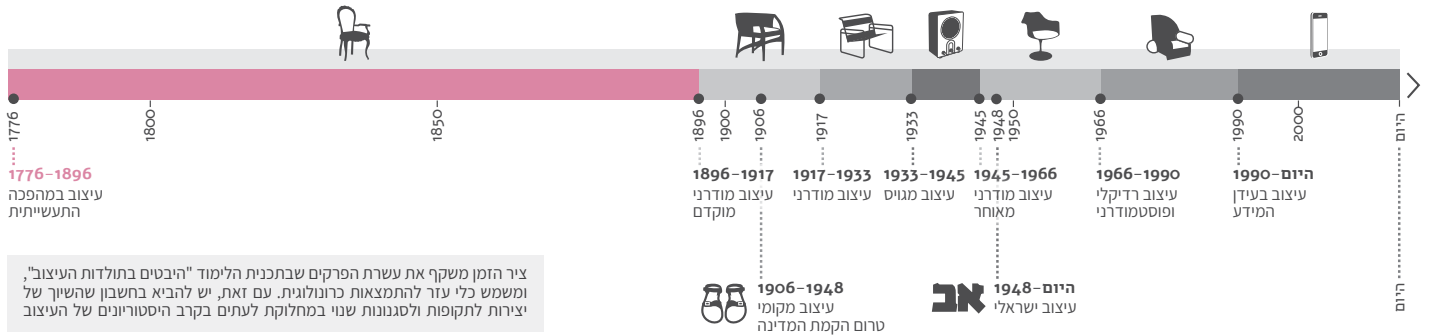
המינהל לתקשוב טכנולוגיה ומערכות מידע
משרד החינוך

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

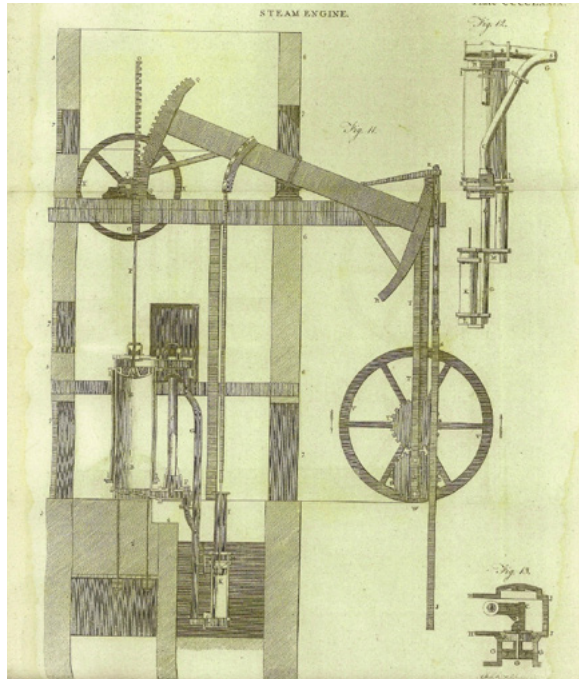
פיתוח חומרי הלימוד

פיתוח
משרד החינוך, מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, מגמת אמנויות העיצוב
מפמ"ר אמנויות העיצוב
גב' עינת קריצ'מן
גוף מבצע
רשת עמל
פיתוח וכתיבה
ריבד רובנר, יובל אברמי, שני שילה
ייעוץ ועריכה אקדמית
ד"ר דיויד גוס
עריכה דידיקטית ואינפוגרפיקה
גב' רינת סופר גרינפלד
עריכת תוכן
גב' שרית זיו
זכויות יוצרים
ד"ר מאשה גרובמן
עריכה גרפית
גב' אפרת יצחקוב, גב' דגנית סטנייצקי, ציפי לנקין
ניהול וריכוז
גב' רעות מידד, רשת עמל

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

A drawing of James Watt's Steam Engine printed in *Encyclopædia Britannica Third Edition*, 1797. CC BY-NC-SA 4.0.

היצירה: מנוע קיטור Steam Engine

שם היצירה: מנוע קיטור Steam Engine	פרטים
שנה: 1797	
טכנולוגיית ייצור: מנוע קיטור בעל שני תאי דחיסה	
מעצב: ג'יימס ואט James Watt	
סגנון: תעשייתי	

מנוע הקיטור נחשב להמצאה שהניעה את גלגלי ההיסטוריה והביאה את המהפכה התעשייתית. מנוע הקיטור זכה לכמה גרסאות, תחילה כמשאבות ממכרות הפחם, אך הממציא הסקוטי ג'יימס ואט פיתח ושכלל אותו בשנות ה-70 של המאה ה-18. הפיתוח העיקרי של ואט היה השימוש בבוכנה שפעלה מכוח הלחץ הנבנה במנוע. פעולת הבוכנה נעשתה אוטומטית בזכות חלוקת המנוע לשניים: יחידת החימום, שבתוכה נבנה לחץ הקיטור, ומעבה שבו התקרר הקיטור והוחזר ממנו ליחידת החימום, וכן הלאה. החלוקה הזו אפשרה להקטין את איבוד האנרגיה שפגע בפעילותם של מנועי קיטור מוקדמים יותר.

למרות פיתוח זה, מנוע הבוכנה של ואט עדיין סבל מליקויים רבים. הפתרונות לליקויים אלו נמצאו לאחר שוואט חבר אל מתיו בולטון, בעל מפעל לצורפות באזור ברמינגהם ואיש עסקים אנגלי, ויחד הם הקימו חברה שהחזיקה במשך שנים במונופול לייצור מנועי קיטור לתעשייה.

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

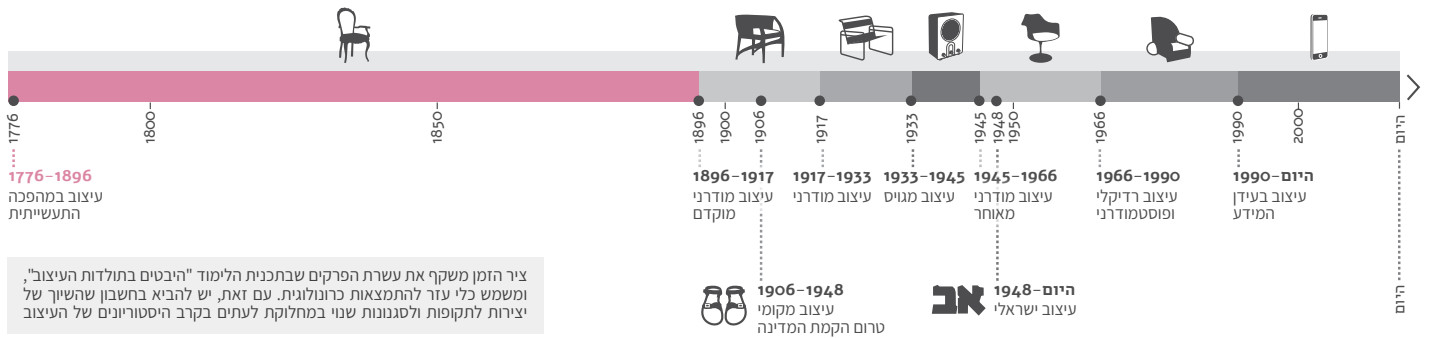
במסגרת הפיתוחים של וואט, בשיתוף הפעולה המסחרי עם בולטון, ניתן למנות את ההתמרה של פעולת הבוכנה הקווית של מנוע הקיטור לפעולה סיבובית וגם את הווסת הצנטריפוגלי שאפשר לווסת את פעילות המנוע באמצעות שליטה על כמות הקיטור המניע אותו. כל ההמצאות האלה ייעלו את פעולתו של מנוע הקיטור והקלו על השימוש בו בתעשייה – תחילה בתעשיית הטקסטיל, שהייתה אחד מעמודי התווך של הכלכלה האנגלית. בזכות מנוע הקיטור של וואט ובולטון צמחה תעשיית הטקסטיל באנגליה והייתה לתעשייה רחבת היקף המתבססת על מיכון.

- <https://www.slideshare.net/Anochi/2-18280749>
- <https://interestingengineering.com/james-watt-father-of-the-modern-steam-engine>
- <https://www.britannica.com/biography/James-Watt>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
גשר הברזל
ליד קולברוקדייל,
שרופשייר, אנגליה
The Iron
Bridge, near
Coalbrookdale,
Shropshire,
England

Thomas Farnolls Pritchard (and others), The Iron Bridge, near Coalbrookdale, England, 1777 - 1781. CC BY-SA 4.0. Photograph: Wikimedia UK

שם היצירה: גשר הברזל ליד קולברוקדייל, שרופשייר, אנגליה, Shropshire, England	פרטים
שנה: 1777-1781	
חומרים: גשר ברזל	
אדריכל ומעצב פנים: תומס פרנולס פריצ'רד (ואחרים) Thomas Farnolls Pritchard (and others)	
סגנון: תחילת העיצוב התעשייתי	

גשר הברזל המקושת הראשון בעולם הוכרז כאתר מורשת עולמי על ידי אונסק"ו. הגשר הוקם בלב אזור שהיה ידוע במשך שנים רבות כמרכז של תעשיית הברזל האנגלית, ונפתח למעבר ב-1 בינואר 1781.

את הגשר בנה אברהם דרבי השלישי, בעליו של מפעל גדול לעיבוד ברזל, על בסיס תכנון של האדריכל תומס פרנולס. הגשר מאפשר מעבר מעל נהר ברוחב 30 מטר, ולשם הקמתו נדרשו כ-370 טונות ברזל. עלות הקמתו הייתה כפולה מההערכה הראשונית.

מבנה הגשר מתבסס על מערכת קונסטרוקטיבית קשתית לתמיכה. הבחירה במערכת של קשת העשויה מסבכי ברזל אפשרה מעבר של ספינות מתחת לגשר. במשך שנים לא היה ברור כיצד הוקם הגשר, עד שהתגלה ציור מתקופת ההקמה שהראה את בנייתה של קונסטרוקציית עץ שתמכה במסבכי קשתות הברזל ואפשרה את הרמתן וחיבורן ביחד. בעקבות הקמתו הפך אזור הגשר למרכז מסחרי ידוע ואף כמבשר של המהפכה התעשייתית באנגליה. הגשר תוכנן לפני המצאת המכונית; הוא שימש בהתאם לייעודו עד 1934 ואז נסגר למעבר כלי רכב בגלל אי יכולתו לעמוד בעומס.

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

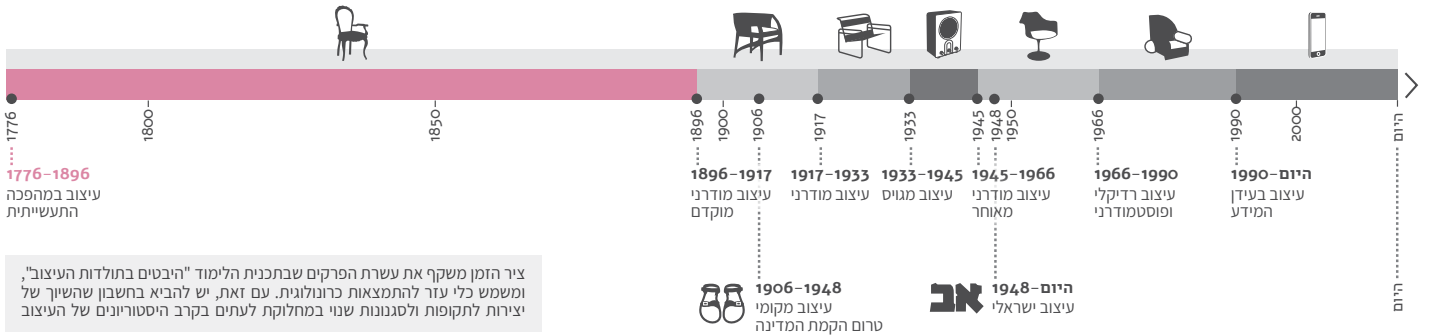
- <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/iron-bridge/history/>
- <http://www.historyofbridges.com/famous-bridges/the-iron-bridge/>
- <https://whc.unesco.org/en/list/371>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
חדר הטווס
The Peacock Room

James McNeill Whistler, The Peacock Room, 1876 - 1877. Smithsonian's Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, Washington, D.C. Photo: Smithsonian's Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0

שם היצירה: חדר הטווס The Peacock Room	פרטים
שנה: 1876-1877	
חומרים: עץ מעוטר בעלי זהב וגוני כחול וירוק, זכוכית ונפחות ברזל	
אמן: ג'יימס מקניל ויסלר James McNeill Whistler	
סגנון: ז'פוניזם	

שמו המלא של חדר הטווס שיצר הצייר יליד ארצות הברית ג'יימס מקניל ויסלר הוא "הרמוניה בכחול וזהב: חדר הטווס". החדר נצבע בגוני כחול וירוק ועוטר בעלי זהב, והוא נחשב לדוגמה מוצלחת של עיצוב פנים אנגלי בהשפעה אוריינטליסטית יפנית.

חדר הטווס תוכנן במקור כחדר אוכל בבית העירייה בשכונת קנסינגטון בלונדון, והיה בבעלותו של איל הספנות הבריטי פרדריק ריצ'רדס לילנד (Richards Leyland). החדר נועד לתצוגת אוסף כלי הפורצלן הסיניים של בעל הבית, ובהתאם כולל מדפים רבים צבועים בזהב שעוצבו באופן שמזכיר ענפי עץ ישרים. בנוסף למדפים כולל החדר ארונות אחסון מעוטרים בטווסים זהובים על רקע ירוק כהה. התקרה קושטה במשוישים מובלטים צבועים בזהב, והם מתכנסים יחד במספר נקודות מגוז, שבכל אחת מהן קובעה מנורת זכוכית המעוטרת בקווים שמהדהדים את המשוישים שבתקרה. המראה מזכיר את הסגנון היפני, ז'פוניזם, שנעשה אופנתי בשנים אלה בזכות החשיפה ליפן על האקזוטיקה הזרה שלה. כל חלק מהחדר מעוטר בדוגמאות מוזהבות ובציורים של נוצות טווס שמעניקים לחדר מראה

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

עשיר ויוצא דופן.

ליילנד שכר את האדריכל הבריטי ריצ'רד נורמן שו (Norman Shaw) כדי שיעצב מחדש את ביתו. שו צירף לצוות את ויסלר, שהיה אחראי לעיצוב הכניסה, ונתן את האחריות לחדר הטווס לאדריכל תומס ג'קיל (Jeckyll). בעקבות מחלתו של האחרון קיבל על עצמו ויסלר להשלים את עבודת העיצוב בחדר. ויסלר שינה ביסודיות את התכנון הקודם של החדר והתייחס אליו כאל יצירת אמנות תלת-ממדית שאפשר להיכנס אליה. כל החדר נצבע בכחול ובירוק, וחלקים רבים בו צופו בזהב, שנצנץ עם הכניסה לחדר. ויסלר אפשר לעצמו חופש אמנותי שלא תמיד מצא חן בעיני בעל הבית – ליילנד. הוא צייר בחופשיות על פני כל החדר, כולל על ציפוי התקרה, והתעלם מהעיצוב המוקדם של ג'קיל ומרצונו של ליילנד. את התנגשות הרצונות בין הפטרון ליוצר הנציח ויסלר בחדר בדימוי של שני טווסים הנלחמים זה בזה.

בהמשך רכש את החדר אספן אמנות אמריקאי, ועם מותו נתרם החדר למוזיאון הסמיתסוניאן בושינגטון, שם הוא מוצג עד היום.

- <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/the-story-behind-the-peacock-rooms-princess-159271229/>
- <https://www.freersackler.si.edu/exhibition/the-peacock-room-comes-to-america/>
- <https://www.newyorker.com/magazine/2011/04/18/birds-of-a-feather-peter-schjeldahl>
- <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/the-story-behind-the-peacock-rooms-princess-159271229/>

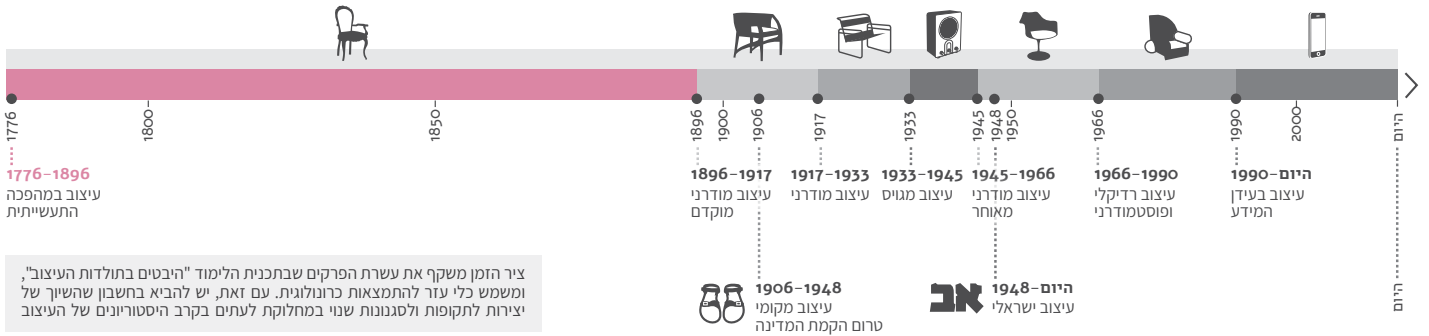
הצעות להרחבת הקריאה

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
ארבעה חדרים ביוק
Four rooms in York

Mary Ellen Best, An Interior, 1837-40. Watercolor, graphite, paper. Smithsonian Design Museum. Public Domain.

שם היצירה: ארבעה חדרים ביוק Four rooms in York	פרטים
שנה: 1837-1840	
חומרים: ציור בצבעי מים	
מעצבת: מרי אלן בסט Mary Ellen Best	
סגנון: ויקטוריאני	

מרי אלן בסט הייתה אמנית אנגלייה שעבדה בעיקר עם צבעי מים וציירה סצנות מהחיים הביתיים. היא למדה ציור במסגרות שונות, כולל לימודים בהולנד ובגרמניה. עבודתה נחשבת עד היום לאחד התיאורים המדויקים של חיי היומיום באנגליה בשנות ה-30 של המאה ה-19, שנים מועטות לפני המצאת הצילום.

ציוריה של בסט התמקדו בסצנות של חיי היומיום וכללו דיוקנאות של חברים ובני משפחה, של ילדיה, של ילדי אחותה וגם של משרתים בבתים פרטיים ובמלונות. כמו כן ציירה אלן בסט בניינים וסצנות אהובות ברחובות.

הנושא המרכזי שמופיע בציוריה הוא חדרים בבתים פרטיים של מעמד הביניים האנגלי. בזכות העניין של בסט בעיצוב פנים, ציוריה מציגים פנים של בתים אירופאיים מתקופתה וכוללים תיאור מפורט של הריהוט, פרטי הדקורציה וכדומה. הסדרה שציירה בעשור הפורה של עבודתה (שנות ה-30 של המאה ה-19) מתמקדת בפנים של בתים פרטיים ביוק, אנגליה. מסדרה זו ניתן ללמוד איך התלבשו בני התקופה וכיצד עיצבו את בתיהם. בין הבתים שאת הפנים שלהם ציירה בסט אפשר למצוא גם את ביתה הפרטי ביוק, אותו עיצבה מחדש לאחר מות אמה 1837. ציורי הבית מאפשרים

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

לראות את טעמה של בסט ואת חיבתה לצבעים עזים וחזקים ולטקסטורות עשירות. כמו כן מתבטא בהם השילוב הסגנוני המגוון של הפריטים בתקופה זו.

בציור "חדר האוכל ביורק" (1838) נחשף אופן הארגון של חדר אוכל של תחילת המאה ה-19 לקראת ארוחת ערב של יום ראשון וניתן להתרשם מעיצוב של חדר רשמי לאירוח. בציור המתמקד בחדר הציור שלה ביורק אפשר לראות את האמנית עצמה בזמן העבודה עם הצבעים. העיסוק שלה בפרטים חושף גם את הכלב המשפחתי שנח על השטיח לצד האח ואת הדיוקנאות של הוריה על מדף האח.

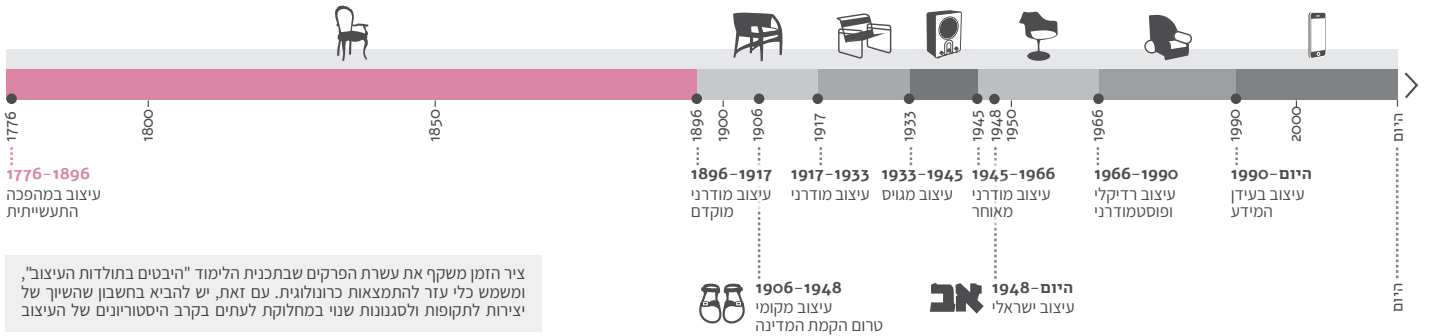
באיור "עיצוב פנים" שמופיע בתמונה שלמעלה, רואים עיצוב פנים של חדר הסבה בעיצוב ויקטוריאני אופני לאותה תקופה, אף כי פשוט ומינימליסטי יותר. קירות החדר מצופים בטפט ירוק כהה עם דוגמאות לבנות. החדר מרוהט בכיסאות בסגנון נאו-קלאסי המרופדים בירוק בהיר יותר. גם לוויילונות גוון ירוק. השטיח, וכן המפה של גבי השולחן, ומספר כריות ובדים נוספים הם בצבעי אדום עד אדמה. הדלתות ומסגרות החלונות והאח בגוון קרם המעוטר בנגיעות בצבע חום. פשטות החדר באה לידי ביטוי בבחירה של שלושה גוונים מרכזיים - ירוק, אדום וקרם - היוצרים הרמוניה, וכן בהעדר קישוט על גבי התקרה ובבחירה ברהיטים נאו-קלאסיים בעלי אותה שפה עיצובית. בנוסף, על הקיר הימני תמונות רבות ממוסגרות במסגרת מוזהבת, ומעל האח והארונית (שמאחורי הספה) מוצג מספר רב של שכיות חמדה המשקפות את טעמה האישי של בעלת הבית, שהייתה באותה תקופה אחראית על רכישת הפריטים ועל סידורם.

- <http://yorkcivictrust.co.uk/heritage/civic-trust-plaques/mary-ellen-best-1809-1891/>
- <https://www.revolvvy.com/page/Mary-Ellen-Best>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה: כרזה לקרקס של אסטלי Astley's Circus poster

Poster for The Siege of Troy or The Giant Horse of Sinon, Astley's Circus, 1833. Woodcut and letterpress printed by Thomas Romney. © Victoria and Albert Museum, London

שם היצירה: כרזה לקרקס של אסטלי Astley's Circus poster	פרטים
שנה: 1833	
טכנולוגיות ייצור: דפוס עץ על נייר	
מעצב: תומס רומני Thomas Romney	

פיליפ אסטלי היה בדרן, רוכב סוסים וממציא אנגלי שנחשב לאבי הקרקס המודרני. הוא הקים עם אשתו בית ספר ללימוד רכיבה על סוסים שבהמשך הפך למרכז להופעות שכללו להטוטים המבוצעים במהלך רכיבה, נגינה, הליכה על חבל וכלבים מרקדים, וכך נוצר מה שהיום נחשב לקרקס המודרני הראשון.

כרזה זו פרסמה מופע בשם "המצור על טרויה" – מופע סוסים שנערך בקרקס של אסטלי ב-29 באפריל 1833. הכרזה כוללת שני מרכיבים מרכזיים: הראשון, טקסט מודפס בדיו אדומה בולטת במגוון גופנים – סגנון זה אפיין כרזות באותה תקופה ונבע מהצורך להשתמש באותיות רבות בכרזה ומכך שהיה מספר מוגבל של תבליטי אותיות מכל גופן שהיה אפשר להשתמש בהם בסידור הטקסט, שנעשה ביד. הגופנים שונים זה מזה בסגנונם – כרזה זו מכילה זה לצד זה גופנים סריפיים, סן-סריפיים וסלאב-סריפיים בגדלים שונים. המרכיב השני הוא דימוי גדול של סוס, העשוי בחיתוך עץ ותופס את כל השליש המרכזי של הכרזה. השימוש בדימוי באופן זה היה חידוש באותה תקופה, והוא נועד לפנות לתושבי לונדון הרבים שלא ידעו לקרוא וכתוב. אסטלי אף שכר עגלה שתציג את הכרזה ברחובות העיר וכך תגיע למספר רב של אנשים. השילוב בין תמונה לטקסט היה למאפיין מרכזי של אמנות ייצור הכרזה מאז ועד היום.

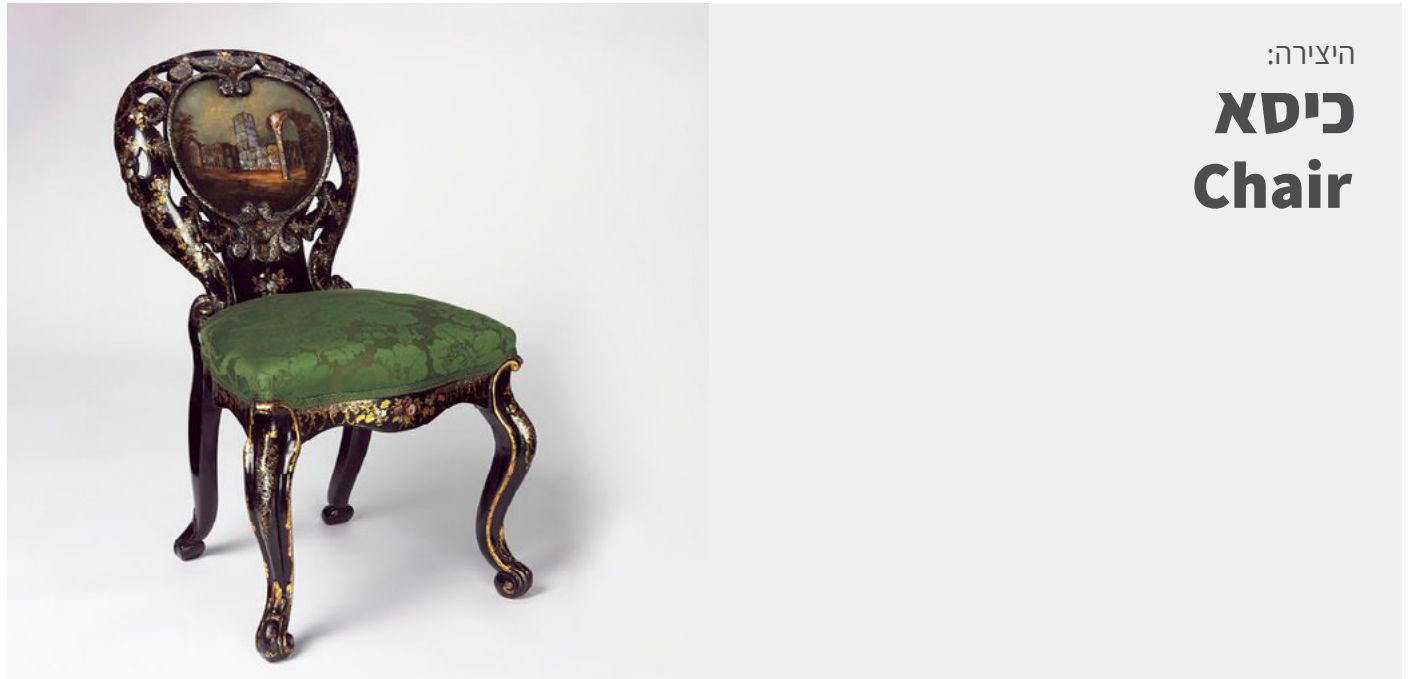
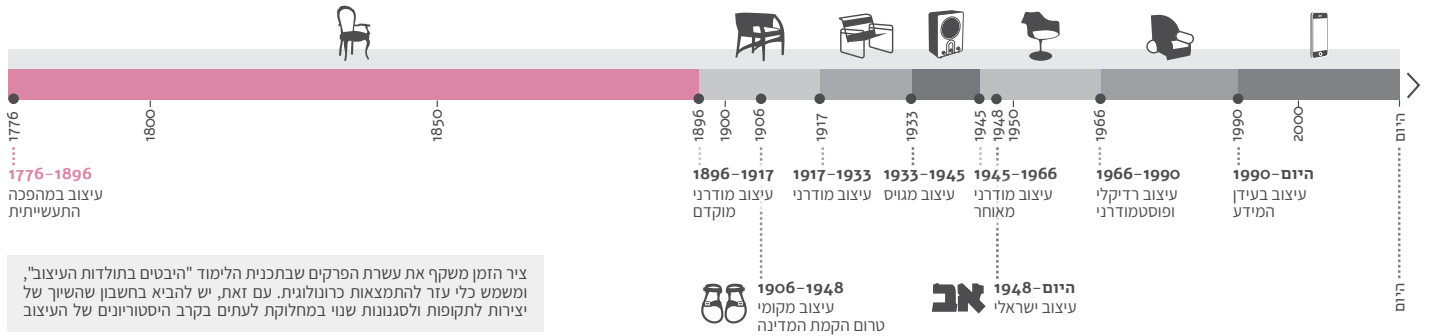
תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

- מידע על הקרקס של אסטלי באתר מוזיאון ויקטוריה ואלברט:
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/t/the-first-circus/>
- אתר פרוייקט פיליפ אסטלי, אתר מעוצב המכיל מידע ותמונות:
<https://www.philipastley.org.uk/>
- מידע ותצלומים של כרזות של מופעים נוספים בקרקס, באתר הספרייה הבריטית:
<https://www.bl.uk/collection-items/circus-poster-living-lions-at-astleys>
<https://www.bl.uk/collection-items/circus-poster-astleys-monday-sept-24-and-during-the-week>
- גרסה סרוקה וניתנת-לדפדוף של ספר על אמנות הקרקס שנכתב על-ידי אסטלי בשנת 1785:
<https://www.loc.gov/resource/rbc0001.2008mcyoung46072/?sp=9>

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 21.11.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

היצירה:
כיסא
Chair

Jennens & Bettridge, Chair, ca. 1850. Japanned and painted wood, with papier mâché and mother-of-pearl. Museum no. W.3B/1,2-1929 © Victoria and Albert Museum, London.

שם היצירה: כיסא Chair	פרטים
שנה: 1850	
טכנולוגיות ייצור: עץ מודפס בגימור בסגנון יפני, עיסת נייר ואם הפנינה	
מעצבים: ג'נס ובטרידג' Jennens & Bettridge	
סגנון: אוריינטליזם	

כיסא העשוי משילוב של עץ, עיסת נייר ושיבוצים של אם הפנינה. הכיסא יוצר בברמינגהם, בריטניה, אך ההשפעה על עיצובו הייתה צרפתית ויפנית כאחד. ההשפעות הצרפתיות באו לידי ביטוי ברגליו המתעקלות של הכיסא ובגבו הנוטה לאחור. ההשפעות היפניות באו לידי ביטוי בשימוש בעיסת נייר, ובעיקר בגימור המבריק שאפשר חומר זה והזכיר את הלכה היפנית שהיה קשה להשיג באותן שנים בבריטניה.

השימוש בעיסת נייר נועד לעטר את הכיסא - בעיקר את גבו. העיטורים כללו סצנות מתוך תמונות נוף, עיטורים של פרחים וגם בניינים מימי הביניים. עיסת הנייר נתנה ליוצרים חופש לעצב ריהוט עם גימור חלק ומבריק וצורות זורמות, אך תוך התפשרות על עמידות המוצרים לאורך זמן. למרות זאת היה עיצוב הרהיטים בעיסת נייר נפוץ בבריטניה במחצית השנייה של המאה ה-19. בדומה לכיסא ניתן למצוא אצל אותו יצרן, אך גם אצל יצרנים נוספים, מגשים ותיבות המעוטרים על ידי הדבקה של עיסת נייר. בתקופה זו נחשבה ברמינגהם לבירת עיצוב הריהוט בעיסת נייר.

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

המונח papier mache נטבע כחלק מהבחירה האופנתית בעיסת נייר בבריטניה. הניחוח הצרפתי בשם תרם להגדלת הביקוש למוצרים אף על פי שבצרפת לא היה קיים מונח דומה לעיסת נייר.

• <http://collections.vam.ac.uk/item/O80330/chair-jennens-bettridge/>

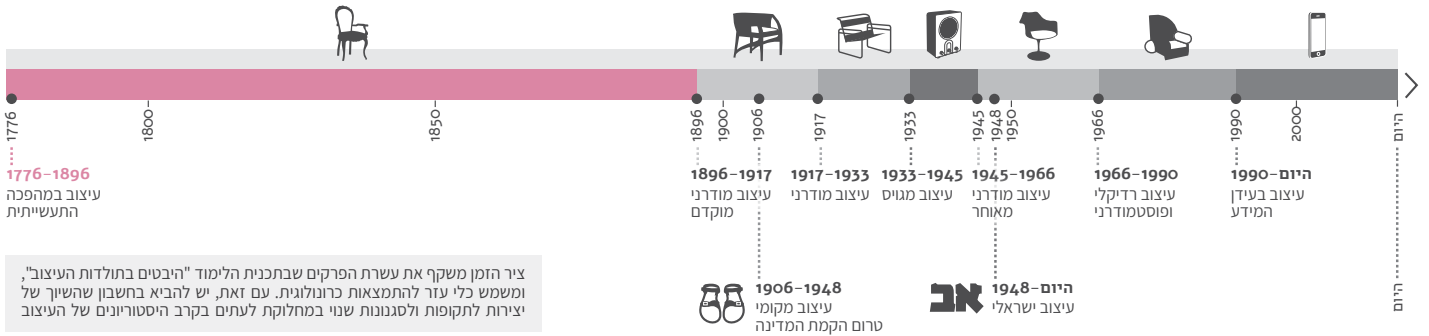
הצעות להרחבת הקריאה

שם הכותבת: שני שילה

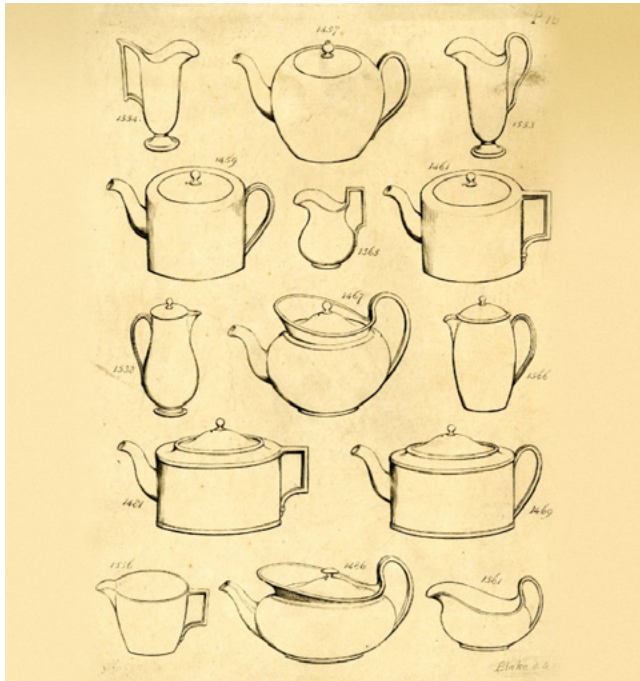
תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

"P 16", from Josiah Wedgwood's *Catalogue of Earthenware and Porcelain* (attributed title), London 1816. Engraving and etching, print made by William Blake. The British Museum. CC BY-NC-SA 4.0.

שם היצירה: קטלוג של חברת וג'ווד Josiah Wedgwood catalogue	פרטים
שנה: 1816	
טכנולוגיית ייצור: תחרית	
מעצב: ויליאם בלייק William Blake	

ג'וזאיה וג'ווד היה קדר ויזם אנגלי, שלזכותו רשומים חידושים והמצאות רבים בתחום הקדרות והקרמיקה. וג'ווד נחשב לדמות מרכזית בתיעוש תהליך הייצור של כלי חרס וחרסינה, וכלים בייצורו נמכרו במקומות רבים - החל בקרב האצולה הבריטית וכלה בכל בתי המלוכה באירופה וכן בשווקים רחוקים יותר כגון הודו, סין ואמריקה. באמצע המאה ה-18 חברת וג'ווד בבעלותו החלה לצבור תאוצה בקרב שווקים רחבים, הודות לחידושו ול יכולותיו בתחומי השיווק והמכירות. וג'ווד היה גם חדשן בתחום השיווק והמכירות - הוא אחד היצרנים הראשונים שהשתמשו בחדר תצוגה ובקטלוג הזמנות. הדבר אפשר לו לא להחזיק מלאי גדול של מוצרים, אלא לייצר על פי הזמנה. הקטלוג היה ראשון מסוגו בכך שהפריד בין צורת הכלי לבין העיטורים שעליו (בדומיו שלמעלה רואים דף אחד מתוך הקטלוג, ובו כלים בצורות שונות). הלקוח היה יכול לבחור את צורת הכלים ולהתאים להם עיטור לבחירתו. כך הצליח וג'ווד ליצור עבור הלקוחות מגוון גדול יותר של כלים מעוטרים וכן לייצר לפי הזמנה, ולא להחזיק מלאים מיותרים.

ויליאם בלייק היה משורר, צייר ואמן דפוס אנגלי, שעסק בין השאר באמנות התצריב והתחרית להדפסת ציורים, שירים, ספרים ועלונים שונים. בשנת 1816 הוא יצר תחריטים רבים לקטלוג של חברת וג'ווד (שבתקופה זו כבר ניהל אותה בנו

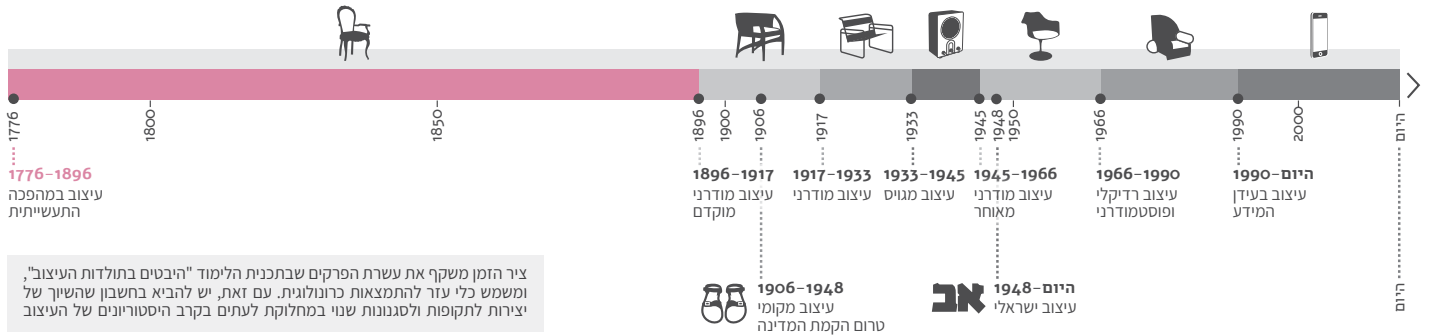
של ג'וזאיה וג'וד, ששמו היה כשם אביו). בלייק יצר תחריטים בעיקר באמצעות טכניקת דפוס השקע (טכניקה שבה דימוי נחרט או נצרב על משטח, ולאחר מכן מועבר לנייר באמצעות דיו), שאפשרה לאמנים לשכפל את יצירותיהם ובכך להגיע לקהל רחב.

- על הקשרים בין וודג'ווד לבלייק:
<http://bq.blakearchive.org/24.1.bentley>
- צילומי דפים מהקטלוג באתר ה-British Museum:
https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1403082&partId=1&people=125078&peoA=125078-1-9&page=1
- המשך:
https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1403107&partId=1&searchText=wedgwood&page=1

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 21.11.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

Wedgwood & Bentley, Canopic Jar, ca. 1773. Earthenware, encaustic, 34.6 x 14.0 cm. Brooklyn Museum, Gift of Emily Winthrop Miles. Creative Commons-BY.

היצירה:

כד קנופי מצרי Egyptian canopic jar

שם היצירה: כד קנופי מצרי Egyptian canopic jar

שנה: 1773

טכנולוגיית ייצור: יציקת קרמיקה

מעצבים: ג'וזאיה וג'ווד ותומס בנטלי Josiah Wedgwood and Thomas Bentley

סגנון: ניאו-קלסיציזם - תחייה מצרית

פרטים

ג'וזאיה וג'ווד, יצרן הקרמיקה המפורסם, החל ליצור ב-1770 קולקציה של מוצרי קרמיקה בהשראה מצרית ובשילוב עם מוטיבים ניאו-קלסיציסטיים שמקורם בתרבויות רומא ויוון העתיקות. כחלק מהקולקציה יצר וג'ווד בייצור סדרתי בעזרת יציקות כדי קרמיקה שהמכסים שלהם עוצבו בצורת פסל ראשו של פרעה.

הכד נחשב לאחת הדוגמאות המובהקות לסגנון התחייה המצרית (Egyptian revival) שהיה נפוץ באותן שנים. מוצרים נוספים בקולקציה כוללים ראשי ספינקס, קערות ופמוטי נרות. עיצוב הכד הושפע מסגנונות היסטוריים מגוונים, והעיצוב בסגנון זה נקרא גם אקלקטיקה ניאו-קלסיציסטית.

סגנון זה היה פופולרי במיוחד מסוף המאה ה-18 בשל כיבושי נפוליאון במזרח - הכיבושים עוררו את עניינם של האירופאים במצרים, ובעקבותיהם הגיעו אירופאים בעלי אמצעים לסוירים אקזוטיים בעמק הנילוס. פריחת הסגנון המצרי התבססה על משיכה לאקזוטיקה, אך גם על הוכחת כוחה של צרפת לאחר המהפכה, ובעיקר כחלק מהרצון להקטין את כוחה של הכנסייה במדינה.

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

בהתאם לכך נחשבו הכדים לפריט פופולרי בעיני האליטה האירופאית, בעיקר בגלל הדמיון בין צורתם לצורתם של אגרטלים נפוצים, ולכן הם נחשבו כפריט עיצובי אך גם שימושי. ייצור הקולקציה נמשך שנים רבות, גם לאחר מותו של וג'ווד.

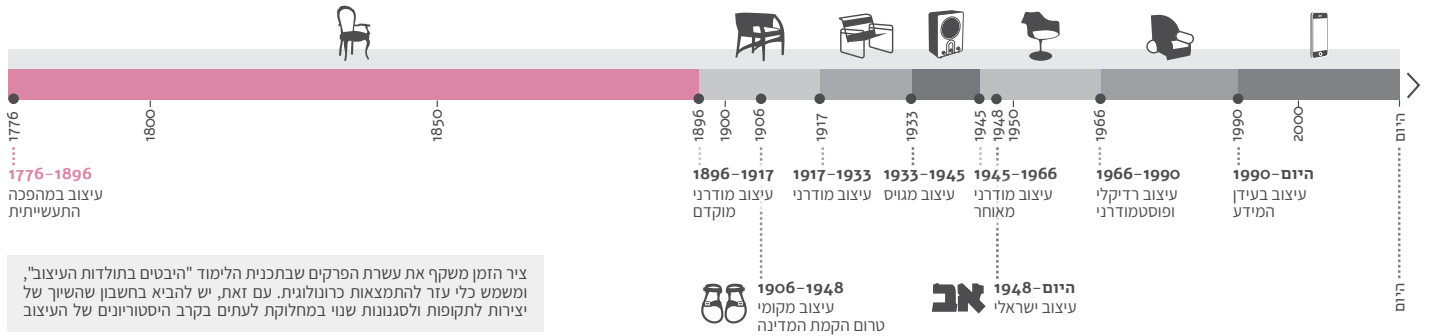
- <http://collections.vam.ac.uk/item/O335356/vase-and-cover-josiah-wedgwood-and/>
- <http://www.wedgwoodmuseum.org.uk/collections/collections-online/object/jasper-canopic-jar-and-cover-from-the-egyptian-collection-with-packaging>

הצעות להרחבת הקריאה

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
אגרטל פורטלנד
the vase from Portland

Josiah Wedgwood, Copy of the Portland Vase, 1790. Black jasper with white relief figures, 255X190 mm. © Wedgwood Museum

שם היצירה: אגרטל פורטלנד the vase from Portland	פרטים
שנה: 1790	
טכנולוגיית ייצור: אגרטל קרמיקה שחור עם עיטורים לבנים	
מעצב: ג'וזאיה וג'ווד Josiah Wedgwood	
סגנון: ניאו-קלאסיקה	

אגרטל פורטלנד הוא אגרטל זכוכית מהתקופה הרומית המתוארך למאה הראשונה לספירה ונמצא בסוף המאה ה-16 במסגרת חפירות בקברו של הקיסר הרומי ספטימיוס סוורוס. האגרטל שימש השראה לסדרת אגרטלים שנוצרו במפעל הקרמיקה של ג'וזאיה וג'ווד (המזוהה עם תיעוש הייצור של מוצרי קרמיקה וחרס) בסוף המאה ה-18 ותחילת המאה ה-19. האגרטל המקורי, העשוי זכוכית כחולה כהה, הוצג מהמאה ה-18 באוסף הקבוע של המוזיאון הבריטי וקיבל את שמו מכך שעד אמצע המאה ה-20 הוא היה בבעלותו של הדוכס מפורטלנד.

בניגוד לאגרטל הרומי העשוי זכוכית, האגרטל שיצר וג'ווד עשוי מקרמיקה והוא בעל עיטורים עדינים. רצונו של וג'ווד לחקות את האגרטל הרומי דרש פיתוחים טכנולוגיים רבים הן ביחס לתהליך הייצור והן ביחס לצבע ולעיטורים. לדוגמה, האגרטל החדש עשוי יציקת קרמיקה המעוטרת בטכנולוגיית מִיְשְׁפָה (Jasperware) שיצר וג'ווד ועל פיתוחה עבד שנים רבות. הטכנולוגיה כוללת יציקה של העיטור המודבק על רקע הכד הכחול. כך אפשר לעצב עיטורים עדינים

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

הניתנים לשכפול, ללא צורך בעיצובם בכל פעם מחדש באופן ידני. בזכות פיתוחים אלו היה האגרטל, שעבודות הפיתוח עליו ארכו יותר מארבע שנים, לפסגת הקריירה של וג'ווד, ובהתאם נחשב ה"חיקוי" עד היום כמוצר בעל חשיבות תרבותית בפני עצמו.

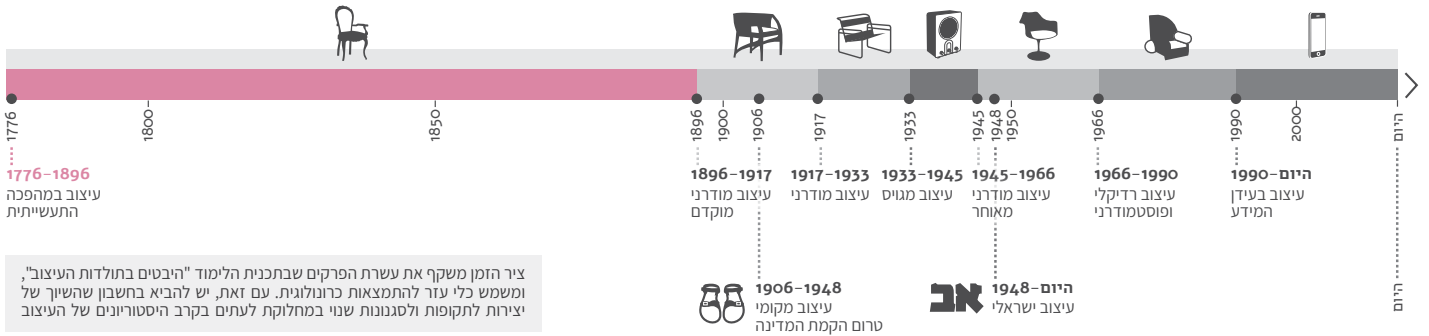
- <https://journals.openedition.org/miranda/4406>
- <http://www.wedgwoodmuseum.org.uk/learning/discovery-packs/pack/lives-of-the-wedgwoods/chapter/portland-vase>

שם הכותבת: שני שילה

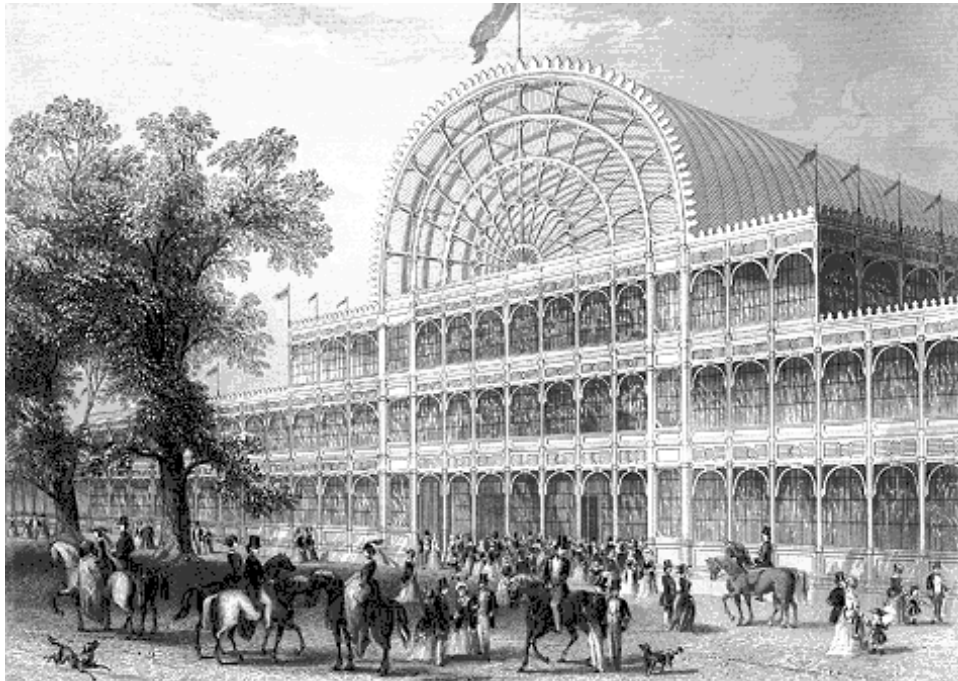
תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב התעשייתית

היצירה:
ארמון הבדולח
Crystal Palace

Joseph Paxton, Crystal Palace, London, 1851, from: Tallis's history and description of the Crystal palace, and the Exhibition of the world's industry in 1851, London and New York 1852. Public Domain.

שם היצירה: ארמון הבדולח Crystal Palace

שנה: 1851

חומרים: פלדה בייצור תעשייתי וזכוכית

אדריכל: ג'וזף פקסטון Joseph Paxton

סגנון: ויקטוריאני

פרטים

לקראת היריד העולמי ב-1851 שיזם הנרי קול בחסות הנסיך אלברט תכנן **המהנדס ומתכנן החממות ג'וזף פקסטון** מבנה אדיר ממדים שזכה בעיתוני התקופה לשם "**ארמון הבדולח**". תחת חסותו של הנסיך הוקם מבנה הפלדה והזכוכית בתוך חמישה חודשים בזכות התכנון הנדסי המוקפד. המבנה היה תוצר של הטכנולוגיה המתקדמת ביותר של התקופה. מוטות הפלדה נוצקו ונצבעו לפני הגעתם לאתר הבנייה; אספקת הזכוכית, כ-300 אלף פאנלים, דרשה כשליש מיכולת הייצור השנתית של תעשיית הזכוכית באנגליה. המבנה המרכזי השתרע על פני 563 מטרים, פי שלושה מאורכה של קתדרלת סנט פול. ההשוואה לקתדרלה מתבקשת גם בשל התכנון של הארמון כבזיליקה - תוכניתו הזכירה כנסייה עם אולם מרכזי ושני אולמות משניים.

למבנה הייחודי היו גם חסרונות. לדוגמה, הזכוכית אפשרה חדירה של שמש רבה למבנה, ובשל אוורור מוגבל הייתה השהות בו קשה גם במזג האוויר האפרורי של לונדון. בהתאם, הביקורת על המבנה לא איחרה לבוא. רסקין, ממובילי תנועת הארטס אנד קראפטס, קרא למבנה "החממה הגדולה ביותר שנבנתה בעולם". אך למרות זאת המבנה נחשב פורץ דרך, ובהשראתו תוכננו ונבנו פרויקטים רבים מפלדה וזכוכית.

תיאור היצירה

מעצב הפנים של התערוכה היה אוון ג'ונס. ג'ונס היה אחראי על סידור המוצגים, שכללו את ההתפתחויות המרכזיות בתחום הייצור התעשייתי ומוצרי הצריכה באנגליה וב-27 מדינות נוספות. עיצובו נחשב לחדשני, בין השאר משום שהתבסס על שלושה צבעים - אדום, צהוב, כחול ולבן. מספר הגוונים המועט והמובהק הוא תוצר של מחקריו על הצבעים של ארמון אלהמברה בספרד שתוכנן בסגנון מורי, שפורסמו בעשרה כרכים עד לשנת 1845. גם בחירה זו זכתה לקיתונות ביקורת מהעיתונות. ככלל, ארמון הבדולח עורר באנגליה דיון נרחב בטיבו של טעם, טוב או רע.

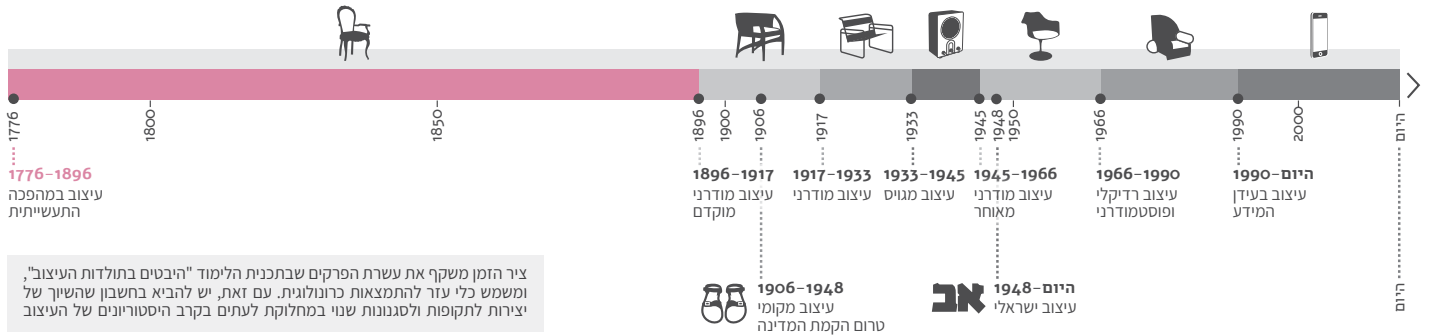
הבניין פורק עם תום התערוכה ונבנה מחדש בשכונה בפרברי לונדון. ב-1936 נשרף המבנה כליל.

- <https://www.britannica.com/topic/Crystal-Palace-building-London>
- <https://www.archdaily.com/397949/ad-classic-the-crystal-palace-joseph-paxton>
- http://www.bbc.co.uk/london/content/articles/2004/07/27/history_feature.shtml

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
קנקן תה
Teapots

Teapot, Christopher Dresser, made by James Dixon and Sons, 1879. Electroplated nickel silver with ebony handle. Museum no. M.4-2006 © Victoria and Albert Museum, London.

Teapot, Christopher Dresser, made by Hukin and Heath, 1878. Silver, ivory and enamel set with turquoise, enamelled beads and a rush covered handle. Museum no. M.5:1 to 2-2006 © Victoria and Albert Museum, London.

שם היצירה: קנקן תה Teapots	פרטים
שנה: 1878, 1879	
טכנולוגיית ייצור: יציקת מתכת	
מעצב: כריסטופר דרסר Christopher Dresser	
סגנונות: סגנון אנגלי בהשפעה יפנית	

בשנות ה-80 של המאה ה-19 עיצב כריסטופר דרסר, אחד המעצבים הבולטים בסוף המאה ה-19, סדרת קנקני תה ממתכת ליצרנים שונים. דרסר נחשב לאחד מאבות העיצוב התעשייתי, והוא עיצב את הקנקנים השונים כאבות טיפוס לייצור כלי שימושי המתאים לייצור המוני, ובהתאם ניתן לרכישה על ידי קהל שאינו חלק מהאצולה האנגלית. קהל היעד של הקנקנים, לתפיסתו של דרסר, היה המעמד הבינוני האנגלי שהייצור התעשייתי של כלי בית אפשר לו לקנות אביזרי בית לא יקרים בלי להתפשר על המראה שלהם.

כשמדברים כיום על עיצוב תעשייתי ברור שמדובר בעיצוב שרואה בתהליך הייצור חלק מרכזי באפיון העיצוב על פרטיו השונים. אף שדרסר פעל לפני כ-150 שנה, הוא התייחס לתהליך העיצוב של המוצרים שתכנן באופן דומה. במקרה של קנקני התה, צורת הקנקן נקבעה בהתאם לחומר שממנו נוצר. אך מה שמייחד את כל הקנקנים הוא מראה נקי ונטול עיטורים שמייקרים את תהליך הייצור בגלל הצורך להוסיף עוד שלבים ועוד חומרים. מסיבות אלו האסתטיקה של הקנקנים היא תוצר של המבנה, שימוש בתכונות החומר והימנעות מתהליכים מיותרים שאינם מוסיפים לשימושיות הקנקן.

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

התפיסה האסתטית של דרסר, של ניקיון צורני והדגשת הצורה הגיאומטרית, הושפעה מהאמנות היפנית, ודרסר אף ביקר ביפן ורכש בביקורו אובייקטים ורהיטים כדי להציגם במוזיאון ויקטוריה ואלברט בלונדון.

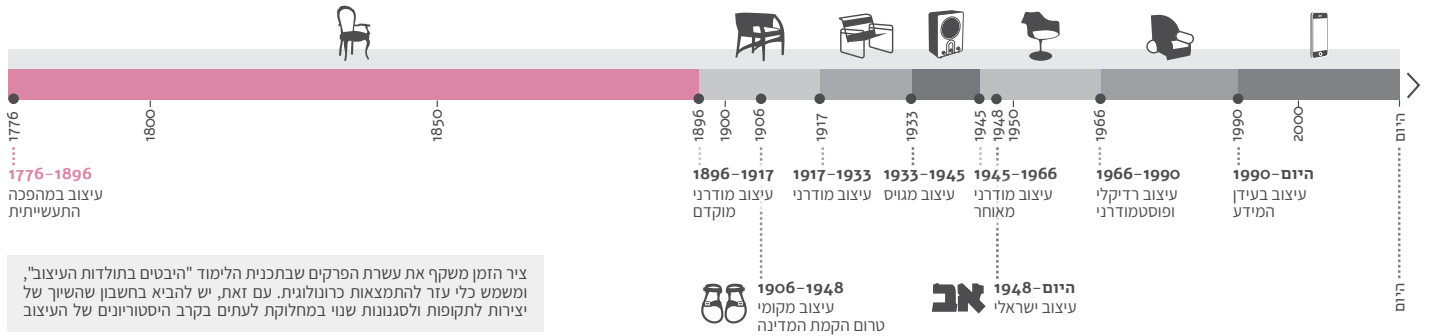
הרעיון הבסיסי שמאחורי עיצוב הקנקנים הוא פירוק לגורמים של האובייקט והרכבתו מחדש תוך הדגשה של המבנה והשימושיות. החלק המרכזי של הקנקן הוא המכל שלתוכו נכנסים המים החמים והתה. לחלק זה מחוברת זרבובית שממנה נשפך התה, ידית אחיזה ורגליים שמייצבות את הקנקן. הזרבובית, הידית והרגליים התומכות נועדו כולן להקל על תפעול הקנקן: להחזיק בו בלי להיכוות, להעמידו בלי שיישפך מתוכו התה ולמזוג ממנו לתוך הכוס בלי שהנוזל יישפך מסביב.

- <http://www.vam.ac.uk/content/articles/t/christopher-dresser-teapots/>
- <http://collections.vam.ac.uk/item/O94788/teapot-dresser-christopher/>
- <http://www.telegraph.co.uk/culture/art/3623535/The-man-who-reshaped-design.html>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיור של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
אקדח קולט עם תוף סיבובי
Colt Revolving Navy Pistol

Samuel Colt, Colt Revolving Navy Pistol, 1851. Private collection. CC BY-SA 3.0

שם היצירה: אקדח קולט עם תוף סיבובי Colt Revolving Navy Pistol	פרטים
שנה: 1851	
טכנולוגיית ייצור: יציקת מתכת	
מעצב: סמואל קולט Samuel Colt	
סגנון: תעשייתי	

בסוף המאה ה-19 החל העולם החדש - אמריקה - לשמש חלופה תרבותית משמעותית לעולם הישן - אירופה. השינוי התרחש בעיקר בזכות יזמות תעשייתית וטכנולוגית שיצרן הנשק סמואל קולט הוא אחד מנציגיה המובהקים.

קולט התפרסם בעיקר בזכות אקדח מתכת בעל מנגנון נקירה שהוא ייצר בייצור סדרתי. מנגנון הנקירה והתוף המסתובב שבתוכו נמצאים הכדורים הם פטנט שפיתח קולט בעקבות הזמנה של הממשל הבריטי שנחל הצלחה בשימוש בכלי נשק מודרניים כמו אקדחים ורובים בקרבות מול האינדיאנים בפלורידה ובטקסס. ייחודו של הנשק בכך שמנגנון הנקירה מסובב את התוף ולכן המשתמש בנשק לא נדרש לסובבו בעצמו ולאבד בכך זמן תגובה. כמו כן, כחלק מעיצובו בהתאמה לייצור תעשייתי בכמויות גדולות, האקדח עוצב ללא עיטורים, כשהעיקרון שמנחה את העיצוב הוא השימושיות.

ההזמנה של הבריטים כללה ייצור של אלף אקדחים. גודל ההזמנה אפשר לקולט לממן את התיעוש של מפעלו ולעבור לייצור המוני של כלי נשק. תהליך התיעוש במפעל כלל פיתוחים טכנולוגיים שאפשרו לקולט להיות יצרן הנשק הגדול בתקופתו, וכך נעשה שמו מזהה עם כלי נשק לשימוש אישי בפרט, וליזמות אמריקאית ככלל.

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

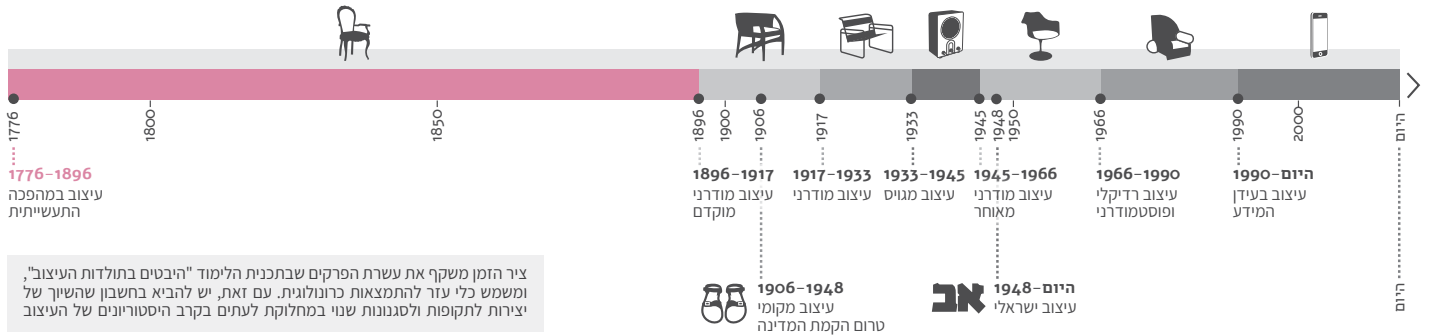
- https://history.army.mil/news/2013/130605a_coltRevolver.html
- <https://www.colt.com/category/revolvers>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב התעשייתי

היצירה:
כיסא סאסקס
Sussex chair

Webb Philip Speakman, Morris & Co., Sussex chair, 1870-1890. Ebonised beech, with a rush seat. Museum no. CIRC.288-1960. © Victoria and Albert Museum, London.

שם היצירה: כיסא סאסקס	Sussex chair
שנים: 1870-1890	
טכנולוגיית ייצור: נגרות	
מעצב: פיליפ ווב	Webb Philip
יצרן: מוריס ושות'	Morris and Co.
סגנון: ויקטוריאני	

פרטים

כיסא סאסקס נחשב לדוגמה המובהקת והמוכרת ביותר לעבודתו של המעצב הבריטי פיליפ ווב לחברת מוריס ושות'. הכיסא היה למוצר מבוקש במוסדות ציבוריים מפני שייצורו הסדרתי אפשר למכור אותו בעלות נמוכה יחסית. הכיסא עוצב במסגרת העבודה על ביתה הכפרי של משפחת פוסטר בסאסקס, ומשם שמו. הוא תוכנן להתאים לאווירה הכפרית בבית.

הכיסא עמד בסטנדרט של החברה, מוצר ביום, סטנדרט שפותח על בסיס מבנה קונסטרוקטיבי פשוט, עיצוב בקווים נקיים, בחירת חומרים שנחשבים הגונים ביחס שבין המחיר לעמידות והתבססות על עבודת יד של אומן בקיא בתחומו. הכיסא עשוי מעץ מושחר, עם מוטות עץ דקים שמעוטרים בעבודת חריטה. המושב נוצר משזירת קש ומאפשר ישיבה נוחה וכן תחזוקה נוחה.

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

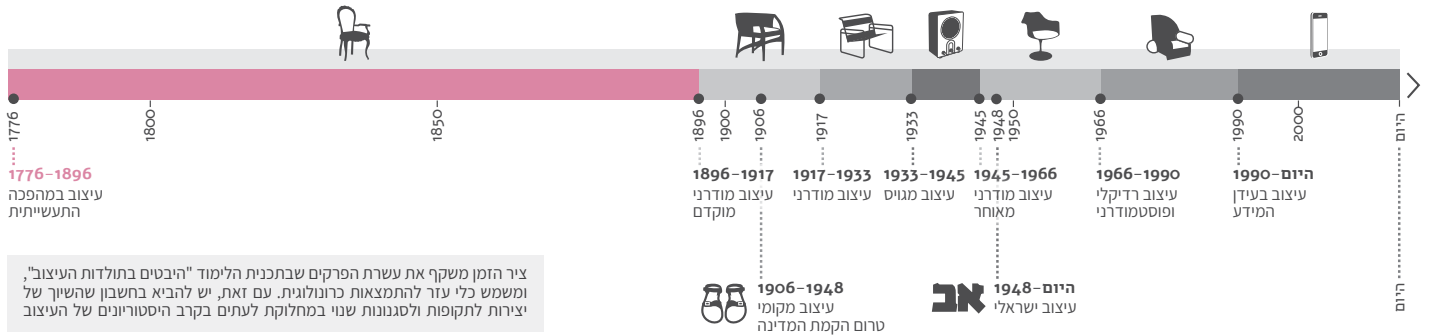
הכיסא יוצר בשינויים קלים בהתאם לדרישות הלקוחות השונים. השינויים בייצור הם חלק מתפיסתו של מוריס של העדפת ייצור על ידי אומן מומחה בתחמו על פני ייצור תעשייתי שתוצריו נתפסים כמנוכרים ובאיכות נמוכה יחסית.

- <http://collections.vam.ac.uk/item/O7883/sussex-chair-armchair-webb-philip-speakman/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=UKFczJBGnQ4>
- <https://regionalfurnituresociety.files.wordpress.com/2017/02/sussex-chairs-janet-pennington.pdf>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

Morris, Marshall, Faulkner & Co., The Green Dining Room, 1866-1868.
© Victoria and Albert Museum, London

היצירה:
חדר האוכל הירוק
The Green Dining Room

שם היצירה: חדר האוכל הירוק The Green Dining Room	פרטים
שנים: 1866-1868	
חומרים: ריהוט, חיפוי קיר וחלונות ויטראז'	
חברת עיצוב: מוריס ושות' Morris and Co.	
סגנון: ארטס אנד קראפטס	

אחת העבודות הראשונות של חברת מוריס ושות', מהחברות המזוהות ביותר עם תנועת הארטס אנד קראפטס, שנעשתה תחת חסותה של משפחת המלוכה הבריטית. חדר האוכל הירוק נמצא במוזיאון של דרום קנזינגטון, המוכר כיום כמוזיאון ויקטוריה ואלברט. החדר היה חדר האוכל המערבי של המוזיאון ושימש לאירוח עם כיבוד קל. "חדר האוכל הירוק" נחשב לתצוגת התכלית המתקדמת ביותר של הכישרונות והפיתוחים של חברת מוריס ושות', והוא מוכר גם בשם "חדר ויליאם מוריס".

הצבעים הבולטים בחדר האוכל היו כחול וירוק, והבחירה בהם נועדה ליצור תחושה נינוחה. העושר העיצובי של החדר מתבסס על שכבות של עיטורי טיח, כרכובי עץ ולוחות עץ פיגורטיביים בגוונים השולטים בחדר. לוחות העץ הציגו קישוטים שהתבססו על סמלי המזלות. הקירות חופו גם בטפטים מבוד, אחד המוצרים שנעשו מזוהים ביותר עם חברת מוריס ושות'. הטפטים עוצבו על ידי האמנים והמעצבים השונים בחברה והוצגו בהם עיטורים המבוססים על צמחייה. כמו כן הוצגו בחדר עבודות ויטראז' זכוכית שעוטרו בדמויות של חיות ובעיטורי פרחים. כל העיטורים נעשו בעבודת יד,

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

בהתאם לתפיסה של תנועת הארטס אנד קראפטס שתפסה את המוצרים התעשייתיים כנחותים. ככלל התרפקה התנועה על שיטת הגילדות שהייתה נהוגה בימי הביניים ובמסגרתה עבר הידע של בעלי המקצוע כחלק מתהליך העבודה והתנסות בסדנאות האומן.

הסגנון שהוצג בחדר הירוק נעשה עם השנים מזוהה עם המעמד הבינוני-הגבוה באנגליה, משום שלמרות שאיפותיהם של חברי תנועת הארטס אנד קראפטס לייצר עיצובים נגישים לכל כים, העיצובים היו בפועל יקרים מדי למעמד הנמוך ולמעמד הביניים.

• <https://www.theguardian.com/artanddesign/2011/mar/26/aestheticism-exhibition-victoria-albert-museum>

• <https://go.distance.ncsu.edu/gd203/?p=24651>

הצעות להרחבת הקריאה

שם הכותבת: שני שילה

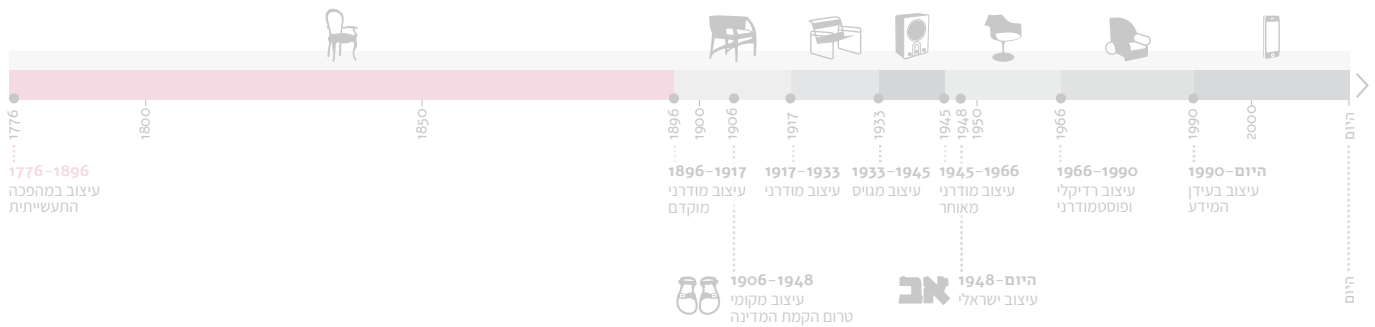
תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

יצירות במקצוע מוביל אמנות שימושית חלק ג': היבטים בתולדות העיצוב

240 ש"ש | (כיתות י"א-י"ב)

חלק ג. 2. העיצוב בתקופת המהפכה התעשייתית

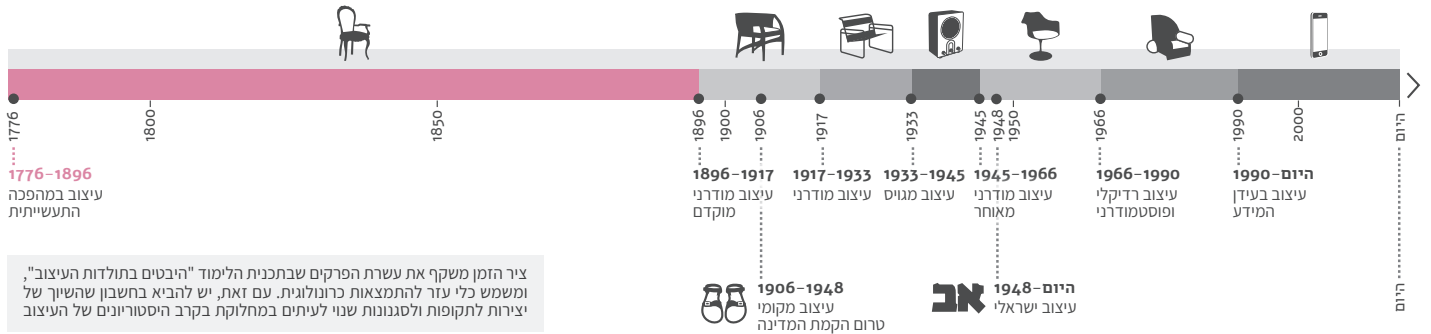

**יצירות להרחבת הדיון בכיתה
לא יופיעו בבחינות הבגרות**

המינהל לתקשוב טכנולוגיה ומערכות מידע
משרד החינוך

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:

חצר במראה ימי הביניים בסגנון התחייה הגותית. התערוכה הגדולה בלונדון Medieval Court in the Gothic Revival Style, The Great Exhibition

Louis Hage, Medieval Court in the Gothic Revival Style, 1851. Color Lithograph. From: Dickinsons' comprehensive pictures of the Great Exhibition of 1851. Photo: Smithsonian Libraries, fair use

שם היצירה: חצר במראה ימי הביניים בסגנון התחייה הגותית. התערוכה הגדולה בלונדון
Medieval Court in the Gothic Revival Style, The Great Exhibition

שנה: 1851

חומרים: אבן, טקסטיל, ציורי שמן, עץ ומתכת

אדריכל: אוגוסטוס פוגין Augustus Pugin

סגנון: תחייה גותית

את החצר במראה ימי הביניים בסגנון התחייה הגותית עיצב האדריכל והמעצב הבריטי אוגוסטוס פוגין במסגרת התערוכה הבינלאומית בלונדון ב-1851.

החצר הוצגה בתוך ארמון הבדולח ועוצבה בסגנון התחייה הגותית, שנחשב לאחד הסגנונות הפופולריים ביותר במאה ה-19. מערך הצורות והצבעים ששימש את יוצרי הסגנון שאב את מקורותיו מימי הביניים, תוך שימוש בהשראות רומנטיות ודתיות. פוגין, אדם דתי שעסק רבות בעיצוב למטרות דתיות, נחשב לאחד היוצרים המזוהים ביותר עם סגנון זה וכמי שהשפיע על אדריכלים ומעצבים לעצב על בסיס עקרונות אמנות ימי ביניים. בין שלל עבודותיו של פוגין ניתן למנות כנסיות קתוליות רבות (למשל סנט ג'יילס בצ'ל, סטפורדשייר), שחזור ארמון וסטמינסטר לאחר השריפה ועיצובים רבים לרהיטים, מתכת, קרמיקה, טקסטיל, ויטראז' וטפטים.

פרטים

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

במסגרת התערוכה בארמון הבדולח יצר פוגין חצר שכללה גם ריהוט, ועיצובה שאב השראה מימי הביניים על הקישוטיות והמורכבות החזותית שלהם. השראה זו נראתה כמעט זרה בתוך ארמון הבדולח, שנועד להציג את הישגי המהפכה התעשייתית והמודרנה, אך גם הוא נבנה על בסיס התוכנית המקובלת לבזיליקה.

החצר שפעה עבודות פיסול בעלות פרטים מורכבים, צלבי אבן מעוטרים וחזותה הכללית הייתה אורכית ודקה, כשואפת לאינסוף האלוהי, בדומה לצריחים האופייניים לסגנון הגותי. התצוגה כללה יצירות אמנות מורכבות ופיסול בסגנון המזוהה עם ימי הביניים ועם ההשפעות הדתיות שלהם. קנה המידה של הריהוט בבית המשפט נועד להדגיש את אפסותו של האדם אל מול הדת והמוסר האלוהי.

• <http://victorianartanddesign.com/va-web/gothic-revival/pugin.htm>

• http://www.sleper.com/sagrado/Pugin_1.pdf

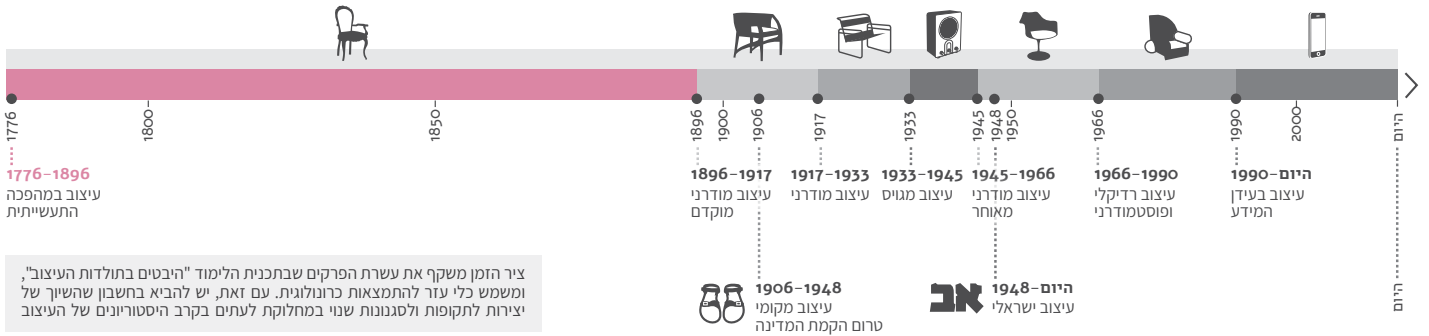
• <http://www.thepuginsociety.co.uk/>

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב התעשייתית

Egyptian no. 2, Plate V
Owen Jones, *Grammar of Ornament*, London 1856, Smithsonian Libraries. Photo: Smithsonian Libraries

Greek no. 8, Plate XXII
Owen Jones, *Grammar of Ornament*, London 1856, Smithsonian Libraries. Photo: Smithsonian Libraries

היצירה:
תחביר העיטור
Grammar of Ornament

שם היצירה: תחביר העיטור Grammar of Ornament	פרטים
שנה: 1856	
טכנולוגיית ייצור: ליתוגרפיה בצבע	
מעצב: אוון ג'ונס Owen Jones	
יצרן: Day & Son Lithographers	

תיאור ופרטים על היצר והיצירה

אוון ג'ונס היה אדריכל, מעצב ותיאורטיקן בריטי שחי במאה ה-19 באנגליה ובוויילס, ולרעיונותיו לגבי עיצוב, בעיקר לגבי צבע ועיטור, הייתה השפעה רבה על מעצבים רבים, והם נלמדים עד היום.

האירוע המכונן שהשפיע על ג'ונס ועל תפיסותיו לגבי צבע, עיטור ושימוש בתבניות החוזרות על עצמן (ריצוף משטחים) היה נסיעתו המחקרית לאלהמברה, מבצר הממוקם בגרנדה שבספרד. באלהמברה ג'ונס חקר את העיטורים המפוארים המכסים את המבנה ופרסם את מסקנותיו בסדרת ספרים. לצורך פרסום הספרים הוא פיתח שיטה חדשה של כרומוליתוגרפיה - הדפס אבן בצבע - וכך ספרו נחשב למכונן הן בגלל הרעיונות המופיעים בו והן בגלל אופן ההדפסה שלו.

ג'ונס נעשה חבר קרוב של הנרי קול, המפיק והיוזם של התערוכה הגדולה בלונדון בשנת 1851, ומי שהפנה את רוחו התערוכה להקמת מוזיאון העיצוב "דרום קנזינגטון" (שלימים יקרא V&A). קול היה המנהל הראשון של מוזיאון דרום קנזינגטון (לימים מוזיאון ויקטוריה ואלברט), ויחד הם החליטו שיש להנגיש את אוספי האמנות העיטורית שמוקמו

במוזיאון גם למעצבים מערים אחרות שלא יכולים ליהנות מהם, וכן שיש ללמד את הרעיונות העומדים בבסיס תורת העיטור ולא רק להציג את העיטורים עצמם, כדי שמעצבים יוכלו ליצור תבניות חדשות ולא רק להעתיק את אלה שכבר קיימות.

"תחביר העיטור" הוא ספר הכולל 37 עקרונות שג'ונס ניסח לתורת יצירת העיטורים וריצוף המשטחים, ו-20 פרקים שמציגים דוגמאות לעיטורים שונים. 19 הפרקים הראשונים בספר מחולקים לפי אזורים גיאוגרפיים ומציגים עיטורים מממצאים ארכיאולוגיים שונים בסגנונות ערביים, מצריים, פרסיים ועוד (התמונות לעיל, למשל, מציגות דוגמאות שונות לעיטורים ממצרים ומיוון העתיקות). הפרק האחרון מציג דוגמאות מעולם הטבע ומופיעים בו דימויים של עלים ופרחים. ספרו של ג'ונס היה לספר לימוד חשוב במוסדות לעיצוב במחצית השנייה של המאה ה-19, והוא עדיין מודפס ונלמד גם היום.

• לינקים לקריאת הספר:

<https://archive.org/details/grammarornament00Jone/page/n7>

http://www.benecrippa.com/the-box/grammar_of_ornament_low.pdf

<https://archive.org/details/grammarofornamen00joneuoft>

• מבחר פלטות צבע מהספר:

<http://www.thegrammarofornament.com/>

• אתר מצוין עם דוגמאות בצבע מהספר, הסברים ועוד:

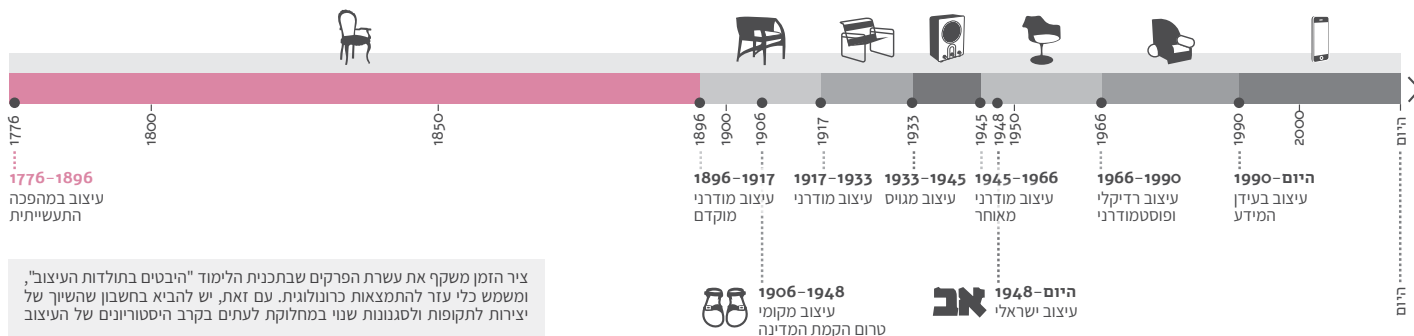
<https://www.nms.ac.uk/grammarofornament>

הצעות להרחבת הקריאה

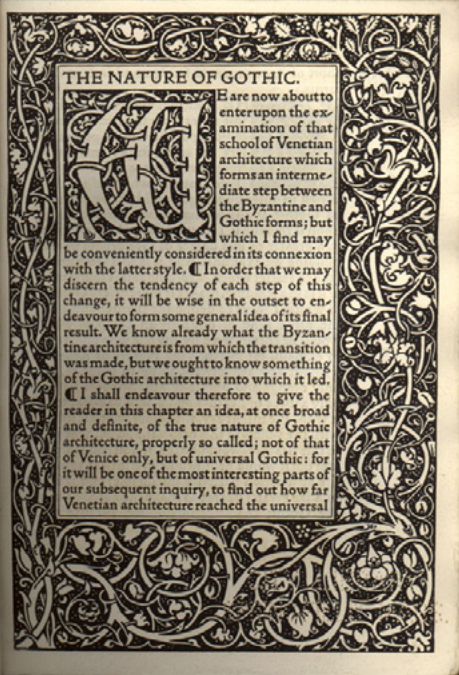
שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 11.3.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיור של יצירות לתקופות ולסגנונות שני במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה: טבעו של הגותי

The Nature of Gothic

William Morris, Kelmscott Press, John Ruskin, *The Nature of Gothic, The Stones of Venice*, Vol. II. First page of text, with ornamented border, 1890s. Public Domain.

שם היצירה: טבעו של הגותי	The Nature of Gothic
שנה: 1890	
טכנולוגיית ייצור: דפוס על נייר	
מעבד: מוריס ושות' Morris & Co.	
יצרנים: ויליאם מוריס, הוצאת קלמסקוט וג'ון ראסקין	William Morris, Kelmscott Press, John Ruskin
סגנון: ארטס אנד קראפטס	

פרטים

תיאור ופרטים על הייצור והיצירה

ג'ון ראסקין היה מבקר אמנות אנגלי שחי ופעל במאה ה-19, ובעקבות ביקור בוונציה ב-1849 פרסם סדרת כרכים בשם "האבנים של ונציה", שהתפרסמו בין 1851 ל-1853 ועסקו באמנות ובאדריכלות וכן בביקורת על החברה. בסדרה זו בחן ראסקין והדגים את העקרונות האדריכליים שתיאר בעבודותיו המוקדמות יותר, ועשה זאת בין השאר באמצעות רישום וצילום של מבנים רבים בעיר ונציה מהתקופות הביזנטית והגותית ומתקופת הרנסנס.

אחד הפרקים בכרך השני, "טבעו של הגותי", דן בעליונות הסגנון הגותי על סגנון הרנסנס ועסק בתיאור עמדותיו של ראסקין לגבי האופן שבו על החברה להתנהל. פרק זה במיוחד זכה לעניין מצד ויליאם מוריס, ממייסדי תנועת הארטס אנד קראפטס. מוריס ראה בפרק זה תמצות של עקרונות הספר ומצא בו השראה לתנועתו החדשה, ולכן החליט להדפיס גרסה נפרדת ומעוטרת שלו כאחד מדברי הדפוס הראשונים שיודפסו בבית הדפוס קלמסקוט, בית דפוס שהוא הקים אשר שחזר אופני דפוס קדם-תעשייתיים.

התמונה שלעיל היא של העמוד הראשון בספר שהדפיס מוריס, והיא מציגה את מאפייניו הייחודיים של הספר: העמוד מורכב ממסגרת רחבה שמקיפה את אזור הטקסט הקטן יחסית ומעוטרת בסגנון האופייני למוריס, הכולל עלים משורגים הנשזרים זה בזה בצפיפות. הצמחים במסגרת מורכבים מענפים מתעקלים שיוצרים עיגולים כמעט מושלמים וספירלות, וביניהם עלים ופרחים מסוגים שונים, המצוירים כולם בלבן על הרקע השחור של המסגרת. סגנון זה נובע משיטת הייצור, דפוס על נייר, המאפשר לייצר גלופות מפורטות ולהדפיסן בצבע אחד (צבע ההדפסה המשותף למסגרת ולטקסט). כמו כן, ניתן לראות בדף זה שימוש באיניציאל (אות תחילית מוגדלת ומעוטרת).

בנוסף לעיטורי המסגרות והאיניציאלים נכללו בספר איוריו המקוריים של ראסקין. כל המאפיינים האלה מדגישים את העיצוב הימי-ביניימי של הדפוס.

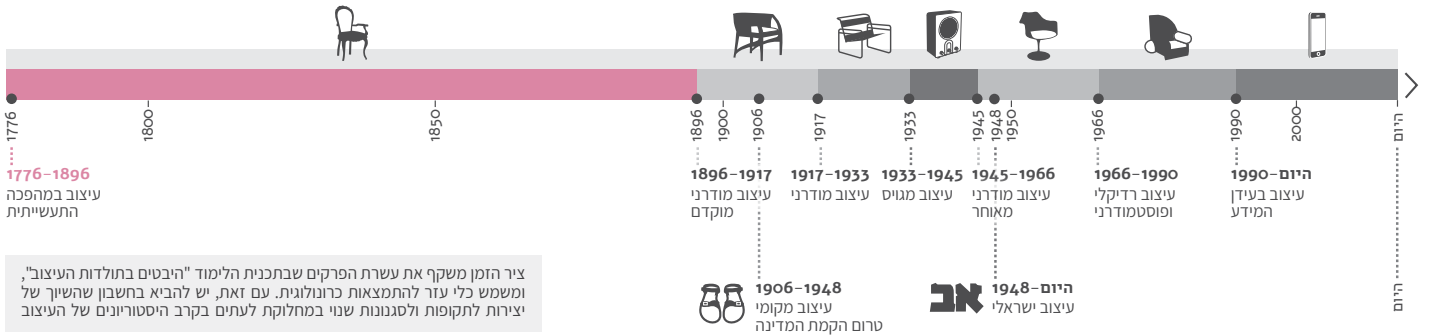
לאחר פרסומו השפיע הספר (וכן סדרת הכרכים המקורית של ראסקין) רבות על הוגי הדעות בבריטניה, וביניהם על הוגי הנצרות הסוציאליסטית ועל אמני הארטס אנד קראפטס.

- קישור לאתר המדמה דפדוף בספר באמצעות סריקות ברמה גבוהה: <https://archive.org/details/natureofgothicch00rusk/page/n9>

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 16.11.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

May Morris, Honeysuckle wallpaper, ca. 1883. Colour block print on paper. Museum no. E.668-1915. © Victoria and Albert Museum, London.

היצירה:

טפט פרחי יערה Honeysuckle wallpaper

שם היצירה: טפט פרחי יערה Honeysuckle wallpaper	פרטים
שנה: 1883	
טכנולוגיית ייצור: דפוס עץ על נייר	
מעצב: מיי מוריס May Morris	
יצרנים: מוריס ושות' Morris & Co. (מוציא לאור), ג'פרי ושות' Jeffrey & Co. (יצרן)	
סגנון: ארטס אנד קראפטס	

תנועת הארטס אנד קראפטס הייתה תנועה אמנותית שפרחה באירופה ובארצות הברית בין 1880 ל-1920 והשפיעה על אמנויות העיצוב, האדריכלות ועיצוב הפנים. תנועה זו הופיעה כתנועת-נגד למצבה הירוד (לטענתם של מייסדי התנועה) של האמנות הדקורטיבית, שהידרדרה עקב תהליכי התיעוש ובשל ההפרדה שתהליכים אלה יצרו בין תפקיד המעצב לתפקיד היצרן, ודגלה בשמירה על סטנדרטים גבוהים של איכות וצורה.

בתחום ההדפסה, דרך אחת לשמור על איכות גבוהה של תוצר הייתה עיצוב חכם ושימוש בטונים דומים שאפשרו הדפסה באיכות גבוהה שלא ניכרו בה התקלות שהיו נפוצות בעיצובי התקופה.

הדוגמה (pattern) שלעיל שימשה כטפט לעיטור קירות ועיצבה אותה מרי (מיי) מוריס, בתו של ויליאם מוריס - ממייסדי תנועת הארטס אנד קראפטס. הדוגמה הודפסה כחלק מספר דוגמאות שהוציאה לאור חברת Morris and Co., שהייתה בבעלותו של מוריס האב. הטפט מציג דוגמה מפורטת של פרחי יערה ועלים מסתלסלים

תיאור ופרטים על הייצור והיצירה

בשני גוונים של ירוק הנשזרים זה בזה בצורה אורגנית וטבעית. הדוגמה, שבמשך שנים רבות יוחסה בטעות לווייליאם מוריס במקום לבתו, דומה בסגנונה לעיצובים רבים של מייסד התנועה, אך גם נבדלת מהם: היא מורכבת מפרחי יערה פשוטים שעשויים לצמוח בכל גן אנגלי ולא מרימונים ומצמחים אקזוטיים יותר שמוריס נטה לתאר, ומתאפיינת באווירה אורגנית ואווירית יחסית לדוגמאות העמוסות והמפורטות שלו. בניגוד לאביה, ששאב השראה בעיקר מטקסטים ישנים ומדוגמאות מסורתיות, מיי שאבה השראה ישירות מהטבע ומרישומים שערכה בעצמה.

אף שאביה האפיל פעמים רבות על תהילתה ועל תרומתה לתנועה, מיי מוריס הייתה מהאמניות החשובות והמשפיעות בתנועה, ועיצוביה זכו להצלחה רבה בתחילת המאה ה-20. בשנת 1907 הקימה מיי מוריס את גילדת הנשים לאמנות (גילדת האמנים הייתה סגורה בפני נשים) כדי לקדם מקצועית את האמניות בבריטניה, ובמקביל לימדה רקמה במספר מוסדות אמנות. בהשפעתה נכנס מקצוע זה לתוכנית הלימודים בבתי ספר רבים לעיצוב.

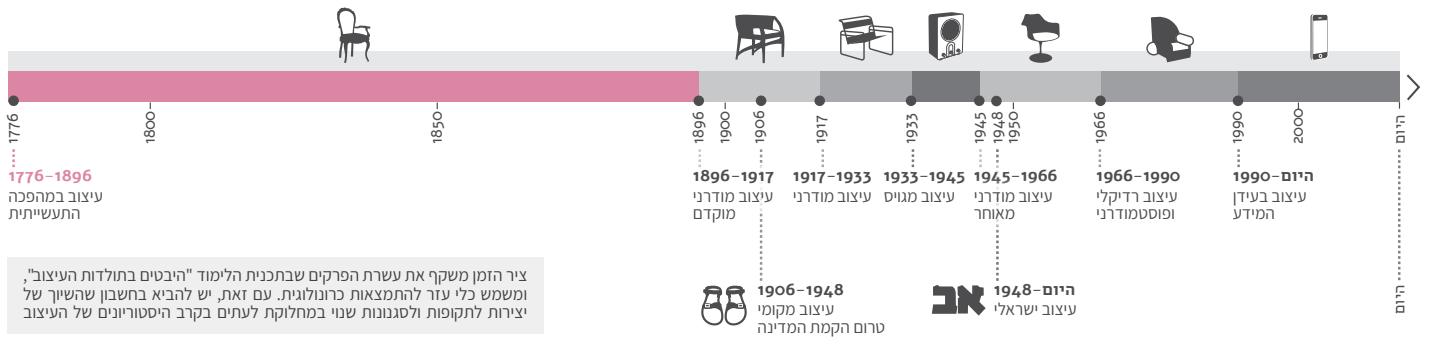
- קטע קצר על ספקות שעלו בנוגע לזהות מעצב היצירה, מאתר גלריית ויליאם מוריס:
<http://www.wmgallery.org.uk/collection/search-the-collection-65/honeysuckle-wallpaper-b52-designed-1883/search/morris/page/5>
- על פועלה הפמיניסטי של מיי מוריס והסיבות לכך שפועלה האמנותי לא זכה לאותה הכרה כמו אביה מאתר הרויאל אקדמי:
<https://www.royalacademy.org.uk/article/may-morris-art-and-life-william-morris-gallery>
- כתבה מה'גרדיאן' על חייה של מיי מוריס:
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/sep/29/family-tree-the-exquisite-brilliance-of-william-morriss-daughter>

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 28.10.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי במחלוקת לעתים בקרב היסטוריונים של העיצוב

Burne-Jones, Edward Coley, Faulkner Kate, Grand piano, 1883. Oak, stained and decorated with gold and silver-gilt gesso. Museum no. W.23:1 to 4-1927 © Victoria and Albert Museum, London.

שם היצירה: פסנתר כנף Grand piano	פרטים
שנה: 1883	
טכנולוגיות ייצור: פסנתר כנף מעץ עם עיטורי כסף וג'ו סו מוזהב	
מעצבים: קייט פולקנר, אדוארד קולי וברן-ג'ונס Kate Faulkner, Edward Coley and Burne-Jones	
סגנון: ארטס אנד קראפטס	

קייט פולקנר הייתה מעצבת ואמנית שפעלה במסגרת תנועת הארטס אנד קראפטס. היא נודעת בעיקר בזכות הטפטים שעיצבה לחברת מוריס ושות'. אדוארד ברן-ג'ונס היה גם הוא מעצב ואמן בריטי ששיתף פעולה פעמים רבות עם חברת מוריס ושות'.

עבודתם המשותפת והמפורסמת ביותר הייתה עיטור שיצרו לפסנתר שהזמין אלכסנדר יונידס, פטרון של חברת ייצור הפסנתרים ברודווד ובניו (Broadwood & Sons) ושל תנועת האחוה הפרה-רפאליטית. את הפסנתר עצמו תכנן אדוארד ברן-ג'ונס, שגם פיקח על העיטור כדי להבטיח שיתאים לחדר האורחים של יונידס, חדר שאת כולו עיצבה חברת מוריס ושות'. עם זאת, לפולקנר היה תפקיד משמעותי בעיצוב העיטור עצמו, שהוא מדהים בעושרו ובחיוניותו.

העיטור עוצב בכסף ובג'ו סו מוזהב וכלל מוטיבים של צמחים, פירות ופרחים. עיטורים מסוג זה היו נפוצים אצל מעצבים שהשתייכו לתנועת הארטס אנד קראפטס (אמנות ואומנות). בהתאם לתפיסה של התנועה העיטורים נעשו ביד, כחלק

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

מהביקורת על האיכות הירודה של הייצור התעשייתי. העיטורים הדגישו את מבנה הפסנתר והוסיפו לו רובד נוסף של משמעות.
הפסנתר הוצג בתערוכת הארטס אנד קראפטס הראשונה ב-1888.

- <https://journals.openedition.org/miranda/4406>
- <http://www.wedgwoodmuseum.org.uk/learning/discovery-packs/pack/lives-of-the-wedgwoods/chapter/portland-vase>

הצעות להרחבת הקריאה

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.18

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב